

Зламани жоржини

Про книгу

Роман “Зламани жоржини” оповідає непросту долю вчительки Галини Павлівни Ковальчук. Карколомний сюжет, несподівані повороти долі головної героїні, заплутані життєві ситуації — саме це вирізняє даний твір з-поміж інших жіночих романів. Для широкого загалу читачів.

Ніна Фіалко

Замані жоржизни

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7862-7

Ніна Фіалко

ЗЛАМАНІ ЖОРЖИНИ

Не їдьте, дівчата, в далекі світи –
Не треба чужого зрадливого раю.
Без вас в Україні садам не цвісти,
Пташкам не співати в зеленім розмаю.
(Із газети)

ПОДОРОЖ У НЕВІДОМІСТЬ

Галина сиділа біля вікна й захоплено спостерігала за зміною красвидів. Гірко посміхнулася, зауваживши, що життя вже минає, а вона так і не бачила світу. Не пощастило об'їздити навіть свою країну, і тепер шкодувала, бо не буде з чим порівнювати.

А скільки таких, як вона? Звикли до свого болота й думають, що воно – найкраще. І те багно засмоктує людину так, що вибратися з нього не кожному під силу. А може, вона й не намагалася, поки не почала захлинатися? Та всьому буває кінець, і людському терпінню також.

У невеличкому маршрутному таксі туристів із України привезли до кордону з Італією, і водій повідомив, що до призначеного місця вони мусять добиратися з іншим шофером. Зробив кілька настанов, попрощавсь і поїхав. Пасажири тихо обурювались, але вголос показати невдоволення не наважилися. Чули про випадки, коли людей повертали назад від митниці, бо документи виявлялися несправжніми,

і тоді прощайте, рожеві мрії. Тому зараз було тільки одне бажання – якнайшвидше перетнути кордон. У новій машині залишилися чотири жінки. Дивно, що всі були мовчазні, ніби боялись одна одну. Галина пригадала, як їздила з учнями в Кам'янець-Подільський на екскурсію. Веселощі, сміх і бажання виговоритися переповнювали душі людей. Майже кожен, залишивши рідний дім, потрапляє в інший світ і ніби звільняється від пут. У цій подорожі – все навпаки. Всі були неговіркі й зажурені. Жінки відмовчувались й про справжні наміри подорожі між собою не говорили. Боялися, щоби не підслухали їх розмови й не зупинили на кордоні, або просто не довіряли одна одній. На туристів вони зовсім не були схожими: бідно одягнені та перелякані.

Із тривогою спостерігали за торгом водія з чужими людьми. Галя почувалася легенькою порошинкою, на яку кожен може дмухнути і кинути в прірву. Після того, як їх уже передали іншим посередникам, жінки стривожилися, бо це були незнайомі чужі люди. Зв'язок із рідною країною враз обірвавсь, і душу охопив жах. За короткий час, що тільки не спадало на думку! Стояли окремо групою і чекали вирішення своєї долі. Нарешті підійшов незнайомий чоловік і українською мовою сказав доплатити ще по 50 доларів. Напускав туману в голову і переконував: водії на митниці мусять давати хабара, щоби без зайвих запитань перетнути кордон. Жінки ніби під гіпнозом лізли до своїх сховок і відраховували гроші. Віддавали їх із великою неохотою, бо кілька зелених папірців у кишені дарували невеличку впевненість у завтрашньому дні. Тільки-но розраховалися, машина вирушила в дорогу. Перед очима стелилася дорога до великої Європи. Не розбещена туризмом Галя відразу вловила велику різницю між країнами. Порівнювала наші, зарослі бур'янами, поля і закордонні чепурні садиби. Таки варто кудись поїхати, аби порівняти своє життя з іншим.

В Італії жінки повиходили хто де, бо вже мали у різних містах з кимось домовленості, дехто їхав не вперше, і Галина Ковальчук залишилася сама.

Приїхали до Риму вночі, й там їй сказали, що далі нею не опікується вже ніхто.

– Мені ж фірма обіцяла роботу на три місяці, – почала гніватися Галина.

– Обіцяли не ми, а ті, які це робили, вже давно вдома... – повідомив насмішкувато чоловік, котрий сидів за кермом. – Який дурень на короткотермінову візу міг ще й роботу обіцяти?

Водії зрозуміли, що жінка вперше в Італії, тому пожаліли її. Висадили біля Української греко-католицької церкви і сказали, що у вихідні дні тут збираються українці, може, вони допоможуть знайти роботу.

Місто було вночі освітлене, наче вдень. Навкруги росли пальми, яких Галя ніколи не бачила, хіба що в кіно. Дуже багато зелені й квітучих дерев, краса дивовижна... Але нічний затишок справив таке гнітюче враження, що хотілося кричати. Сором за свою країну роздирав душу. Адже в Україні навіть в обласному центрі ліхтарі на центральних вулицях світять тільки де-не-де, решту вулиць темні, хоч око вибери. А в селах електрику подають лише у певні години, коли зазвичай треба спати. Про освітлені вітрини крамниць немає чого й мріяти. А колись же було... То що ж коїться в державі? Згадала, що вона не вдома, й охопив страх. Як же діяти далі?

Підійшов поліцейський і щось наказав. Нічого не розуміючи, Галина вийняла паспорт. Італієць подивився, що вона недавно перетнула кордон, і засміявся сам до себе. Потім показав рукою на парк, мовляв, іди, і не мозоль очей. Галина взяла сумку й подибала до найближчої лавки. Після того, як поліцейський відійшов, її охопив ще більший страх. Як має спілкуватися з людьми і як шукати роботу, коли не знає мови? Дістала рештки їжі й трохи втамувала голод. Послухала, дурна, чоловіків і мало харчів узяла, тепер чекай, поки тебе хтось нагодує... Решту ночі просиділа на лавці, ніби й не холодно було, але дроз проймав усе тіло. Насилу дочекалася ранку і, тільки-но відчинили ворота, пішла до церкви. Вже не пам'ятала, коли була в храмі, й тепер не сміла просити в Бога допомоги. Жодної молитви не вміла промовляти і навіть не знала, як поводитися у церкві. Почекала, поки підійдуть люди, разом із ними зайшла і старалася робити те, що й вони. Молилася своїми словами і просила в Бога пробачення, що прийшла до нього тільки тоді, коли біда змусила. Після служби Божої підійшла до невеликого гурту жінок, які розмовляли українською мовою, і почала цікавитися, де можна знайти роботу.

– Запитуйте, може, хоч вам поталанить, бо я вже другий місяць

нічого не знаходжу, – сказала худа білявка.

– А де ж ви спите й харчуєтеся? – запитала Галя. – І де можна купити посібник, щоб вчити мову?

– Підійди до священика й скажи, що тільки-но приїхала, можливо, він тобі чимось допоможе, – порадила інша жінка.

Галя виклала священикові своє прохання. Він співчутливо подивився на неї і запитав:

– Ким ти працювала в себе на батьківщині?

– Вчителькою рідної мови.

– Нехай уже прості люди не розуміють, але ж ти повинна знати, що нелегально, та ще й без знання мови, жити не можна. Ви там усі, напевно, звикли не виконувати законів і думаєте, що всюди так... Якщо ти в державі легально, то ти людина, а нелегал – то раб. Посібник з італійської я тобі дам. А ще при карітасі монахи раз на день роздають їжу, тільки піди й зареєструйся в них. Є при карітасі й кімната для гостронужденних, але бажаючих дуже багато, тому надіятися на неї не варто. Почекай до неділі, тоді буде більше людей, і може, хтось тобі щось порадить, – сказав він і подав італо-російський розмовник.

Вийшла на вулицю й пішла подивитися місто. Наших людей там одразу видно по рябих сумках та неквапливій ході. Заглядала до кав'ярень і питала, чи нема роботи, але її всюди відганяли, мов набридливу муху. Галя нічого не розуміла, що їй пояснювали. Згадала, що забула зареєструватися на одноразовий обід, і повернулася до карітасу. Сьогодні всі обіди вже роздали, і її записали лише на завтра. Куди піти ночувати, щоб поліція знову не зачіпала? Ходила по місту, всюди така краса, а вона не може нею милуватися, бо страх перед невідомістю полонить душу.

Зайшла в парк і побачила пам'ятник Тарасові Шевченку. Підійшла до нього – наче рідну людину зустріла. Чи думав ти, поете, що будеш своїх земляків вітати далеко від рідного краю? Тебе гонили з рідної землі по засланнях, а ми добровільно покинули її, і шукаємо щастя по світах. Постояла трохи, і горохом покотилися сльози. Щоб люди не зглядались, швиденько витерла обличчя і відійшла вбік.

Недалеко на лавці сиділи дві жінки, дуже схожі на наших земляків, і Галя підійшла, привіталася, й вони відповіли українською мовою. Галя дуже зраділа, і підсіла до них.

– Ти, мабуть, недавно приїхала, бо ми тебе не бачили... Ми з Тернополя, а ти звідкіля?

– Я ваша землячка, тільки з району, і звать мене Галею...

– Це Марійка, а я Світлана. Розкажи, які новини вдома, бо ми вже тут другий рік...

– І що, ходите й роботу шукаєте? – вихопилося у Галі.

– Робота то є, то її нема, і коли нема, перебиваємося, хто як може, – сказала Світлана.

– А де ж ви ночуєте? – запитала нетерпляче Галя.

– Є в нас одне місце недалечко, і ми там за кілька десятків лір ночуємо, але вранці мусимо звідтіля йти. Якщо ти не маєш де переночувати, то візьмемо тебе з собою. А гроші в тебе є?

– Маю ще 50 доларів...

– Цих грошей надовго не вистачить, але якщо буде треба, то ми тобі позичимо трошки, поки знайдеш роботу.

– Я вам така вдячна, – сказала Галя. – Лячно самій в чужому місті...

Дочекалися вечора, і пішли на той нічліг. Зайшли в напівпідвальне сире приміщення, в якому було вже багато різних жінок. Дівчата оплатили за Галю нічліг, і підвели в кут до брудного умивальника, щоб помилася.

– Тільки скоріше, бо інші займуть твоє місце, і не будеш мати, де лягти, – попередила Марійка.

Галя швиденько помилася, і присіла біля дівчат.

– А спати на чому будемо? – тихенько запитала Галя.

– Там, де стоїмо, просто на підлозі, одна біля одної, – засміялася Марійка.

Галя більше нічого не хотіла запитувати, для першого дня і так багато негативної інформації. Лежати було незручно, до того ж в приміщенні стояв такий сморід, що ледь стримувала блювоту. Від однієї думки, що так може тривати довго, її охоплював жах. Та не встигла добре заснути, як їх розбудили і вигнали на вулицю. Дуже хотілося їсти, і вона пішла поміняти доларову купюру, щоб розрахуватися з дівчатами і щось купити перекусити.

До неділі залишалось два дні. Галя сиділа в парку і вчила італійські словосполучення. Картала себе, що не послухалася чоловіка, і не зайнялася цим раніше. Грецьку трохи вчила, але вона тут не

знадобилася. Ночувати ходила дві ночі в той же напівпідвал і бачилася з дівчатами. Напередодні Марійка познайомилася з якимись людьми, і ті запропонували їй роботу, але поділитися інформацією вона не поспішала.

У неділю українці заповнювали церкву, а після служби всі йшли в парки, збиралися гуртами, сідали й розмовляли. Обмінювалися новинами з рідного краю і скаржилися на синьйорів. Туди приїздили українські автобуси та мікроавтобуси, які привозили і забирали земляків. Заробітчани передавали додому листи, гроші й пакунки, приносили харчі, щоб пригостити один одного.

Зупинившись неподалік від однієї з таких груп, Світлана сказала Галині:

– Сюди прийшла українка, яка вже давненько живе в Італії й інколи допомагає землякам знайти роботу. Кажуть, що іноді обманює, але точно я не знаю. Якщо хочеш, покажу її тобі...

– Хіба в мене є вибір? Покажи, може, якраз допоможе, – погодилася Галя.

– Он та, в синій сукні з вирізом, – кивнула головою Світлана, і відійшла.

З поведінки було видно, що жінка почувається досить впевнено, бо щось весело розповідала своїй супутниці та з цікавістю зиркала на перехожих. Галя привіталася, запитала, чи не може синьйора їй допомогти. Жінка була задоволена, що її назвали синьйорою, і відразу ж дала свій номер телефону, щоб Галя могла з нею зв'язатися. Запропонувала зателефонувати через два дні й запитати Любу, і відразу попрямувала до авто, що стояло неподалік.

В очікуванні того дзвінка Галя пильнувала тільки обіду, що давали при карітасі. Дуже хотілось їсти, гроші берегла на нічліг, бо ж, невідомо, скільки ще доведеться тут пробути. Призначеної години Галя зателефонувала, і їй відповіли українською мовою. Покликали Любу, і та радісно запропонувала:

– Пані Галю, є робота в однієї синьйори, і зовсім не важка. Там не обов'язково знати італійську мову, але за це місце мусите заплатити мені одним місяцем роботи в тої синьйори. Якщо погоджуєтесь, тоді записуйте адресу...

Галя погодилася, бо вже чула, що за роботу потрібно платити тому,

хто допоміг її знайти. Українці заробляли гроші на своїх земляках. Більше половини наших жінок-заробітченок, які були ще досить молодими і гарними, з часом знаходили собі синьйорів, і жили з ними. Ці синьйори були родом з інших країн, тобто для корінної Італії – люди третього сорту, але вже мали тут офіційний статус. Великих грошей заробити тут не змогли і, щоб вижити, шукали собі українок. Слава про терпеливих і роботящих українських жінок сягнула далеко за межі нашої країни. Мовляв, вони невибагливі, добрі коханки, смачно готували їсти і не потребують служниці. Багато чоловіків-невдах шукають собі саме таких жінок. Дають їм трохи грошей, щоб дітям відсилали, але на роботу забороняють ходити. Жінки, помучившись по нічліжках, як Галя, скоро погоджувалися на таке життя і поступово звикалися з ним. Вдома чоловік нічого не приносить додому, а тут хоч щось дає...

Деякі заробітчани пробували заробити на своїх же українцях, користуючись їхньою безпорадністю та незнанням мови. Навчившись читати італійською, вони шукали оголошення в газетах, потім перепродували адреси землякам. Одним словом – бізнес.

Ще до вечора Галя знайшла запропоновану адресу, і подзвонила у великий будинок. Жінка середнього віку відчинила двері й впустила її у великий коридор. Відвела до ванної кімнати, ламаною російською мовою веліла роздягнутися і викупатися. На вішаку для Галі вже був приготовлений старенький, але чистий одяг покоївки. Паспорт відібрала, і сказала, що виходити за межі будинку Галіні не можна, навіть у неділю. Пояснила, яку роботу вона має виконувати. На вечерю дала склянку соку і провела у відведену кімнату, де стояло тверде дерев'яне ліжко.

Галя зраділа, що опинилась у чистому ліжку, і одразу заснула. Прокинулася від стуку в двері. Синьйора Ірена, так звали господарку дому, висловила своє невдоволення, що покоївка довго спить, зі сходом сонця вона повинна вставати і працювати. Будинок був великий, приблизно 200-250 квадратних метрів, лише кухня мала площу не меншу, ніж уся Галина хата на батьківщині. Жили в домі синьйори Ірена та її чоловік Андреа. Певний час тут покоївки, мабуть, не було, бо всюди рясніли порохи, тому господиня й хотіла якнайшвидше розпочати прибирання. Розповіла, що і як треба робити, та й поїхали з

чоловіком на роботу.

Галя працювала до обіду, і відчула, що в голові паморочиться від голоду. Пішла на кухню в надії щось там знайти, може, господиня залишила для неї поїсти. У холодильнику лежало два апельсини і на тарілці – купка варених макаронів. Більше ніяких ознак, що тут люди живуть і харчуються. Галя не посміла без дозволу навіть ті апельсини взяти. До вечора, голодна, просто вибилася із сил, і присіла відпочити, коли на порозі постала синьйора.

– Чому це ти не працюєш, коли ще сонце високо? – сердито запитала вона.

– Я хочу їсти, – жалібно сказала Галя.

– А тобі того мало, що я залишила?

– Я не бачила нічого того, що ви залишили...

Господиня заглянула в холодильник і, побачивши незайману їжу, задоволено посміхнулася.

– Те, що в холодильнику, все твоє, – сказала вона.

Удвох із чоловіком пішли на другий поверх. Галя гірко посміхнулася. За кілька хвилин проковтнула холодні макарони і тільки збудила апетит, але більш нічого не було. Для того, щоб людину скрутити в баранячий ріг, потрібно не давати їй їсти. Тоді вона все робитиме. Так тривало майже тиждень, і Галя подумала, що на такій їжі вона довго не витримає. Сказала про це синьйорі.

– Харчування дороге коштує, я тобі додаю їжі, але вирахую із заробітку, – процідила вона крізь зуби.

Галя погодилася на такі умови, бо подумала, що вже все до блиску вичистила, і надалі буде легше працювати. Подивилася на себе в дзеркало, і неприємно стало. Фігура в неї стала, як у школярки восьмого класу, тільки обличчя зробилося зморшкуватим.

На вихідні господарі їздили відпочивати на природу, і Галя мала можливість й собі присісти, щоб обміркувати, чому сталося так, що вона змушена була залишити рідний дім з родиною і податися в світи шукати щастя. З дому приїхала недавно, але вже засумувала за тим, що там залишила.

... Навчальний рік розпочався з розгону, який влаштувала директор школи Лариса Миколаївна. Класи відремонтували не однаково. Там, де класними керівниками були молоді вчителі, гарно побілили й

пофарбували, а вікна прикрасили новими шторами. Зробили це за рахунок батьків, і деякі з них скаржилися, що не мають грошей дітям на молоко, а класні керівники вимагали коштів на оновлення приміщень. Школа отримала для ремонту дуже мало коштів, і директор наказала збирати гроші з батьків. Галина Павлівна також оголосила батькам про необхідність допомогти з ремонтом, але гроші принесли тільки кілька учнів. Тих коштів вистачило якраз на закупівлю фарби. Решта батьків відмовилися дати гроші, мотивуючи свою відмову матеріальною скрутою. Галина більше не вимагала. Попросила чоловіка, щоб допоміг, прийшли деякі батьки й учні. Зробили, як завжди, косметичний ремонт, і зачинили свій клас. Тепер Лариса Миколаївна на педраді сказала, що Галина Павлівна не вміє працювати з людьми і не розуміє вимог часу. Після того засідання, Галина подумала, що це вже справді настав її час шукати роботу в іншій школі. Обновився вже майже весь педагогічний колектив, і за словами директорки, лише кілька вчителів не давали змоги здійснювати в школі “нововпровадження”. Що то за нововпровадження, Галина так і не зрозуміла, бо Лариса Миколаївна планами не ділилася. Галя подумала, що цей рік вона, може, ще витримає до кінця, а влітку потрібно думати про іншу роботу, не дочікуватися, поки виженуть.

Перевіряючи вдома учнівські зошити, крадькома вчила грецьку мову на всяк випадок. Але старалася робити це тоді, коли поруч не було чоловіка і сина. Не хотіла зайвих балачок у хаті, бо їх і так вистачало. Чоловік Микола ходив на якісь тимчасові роботи і приносив додому новини, що он того знайомого жінка стільки-то прислала з-за кордону грошей, а іншого стільки-то. Складалося враження, що чоловіки гордилися своїми дружинами-рабинями і, не задумуючись, пропивали гроші, які вони заробляли. Одиниці добудовували хати, чи починали зводити нові. Більшість, купивши машини, волочилися за чужими жінками і пропивали ті заробітки. Мотивували свої вчинки тим, що їх жінки все одно сплять із синьйорами, а чому вони собі не можуть такого дозволити? Але рідко якому чоловікові не подобалися такі заробітки, і він повертав дружину додому. Найбільше страждали діти, бо сім’ї часто розпадалися через пиятики батьків. Матері залишалися за кордоном, а дітей виховували дідусі й бабці. В такій родині дитина

виростає морально обділеною, навіть якщо вона сита й одягнена. Це дуже добре розуміла Галя.

Забезпечені діти не хотіли вчитися, вважали, що батьки мають чим заплатити за інститут, і вони до нього й так потраплять. У класах діти поділилися на дві групи: одна — забезпечені діти, інша – бідні. Одна група зневажала іншу, і все те відбувалося через гроші. Але найбільше обдаровані діти були в другій групі, бо мріяли самі чогось домогтися в житті, якщо цього не змогли їх батьки. Чи зможуть вони це зробити, покаже тільки час.

Останню крапку в Галиних роздумах поставив випадок, що трапився в школі. Напровесні прибирали шкільну територію. Учні молодших класів збирали папірці й, вийшовши на вулицю, не тільки працювали, а й забавлялися. Деякі вихвалялися обновами, що мама прислала, й пригощали товаришів цукерками та жуйками. У маленької Наталочки тато загинув, і мама залишилася з двома дітьми сама. Часто хворіла, не мала постійної роботи. Достатком у їхній хаті й не пахло, тому діти були скромно одягнені, й не завжди ситі. Після того, як шкільна форма стала не обов'язковою, в класах відбувався ніби показ мод. Найбільше страждали ті діти, які своєї старої шкільної форми не могли скинути й досі. В їхніх душах поступово зароджувався комплекс неповноцінності, і виникала ненависть до тих однокласників, які були добре одягнені. Після згаданого прибирання території діти побігли на наступний урок, повикидавши на сходах жуйки. В Галини уроків більше не було, і вона саме виходила зі школи. Побачила Наталочку, яка зупинилася перед входом і чомусь не поспішала за дітьми. Дівчинка почала збирати в папір ті жуйки.

– Наталочко, навіщо ти їх підбираєш, тебе діти не пригостили? – зупинилася над нею Галина Павлівна.

Дівчинка почервоніла і хутко заховала папір у кишеню.

– Ні, але мені дуже хочеться. Мама ніколи не купує, бо в неї нема грошей.

– Та ж ті жуйки брудні, в них багато мікробів. Ти захворіти від них можеш, а де мама гроші візьме, щоб тебе лікувати?

– Я їх вдома помию, і потім буду жувати, – ніяково виправдовувалася дівчинка.

– Вони будуть уже не смачні й дуже шкідливі, тому викинь їх, а я

тобі завтра куплю цілу коробочку. Тільки ти мені пообіцяй, що такого більше ніколи не робитимеш. Навіть якщо бідна, будь гордою і не принижуйся, бо коли діти побачать, то ще більше з тебе насміхатимуться, – попросила Галина Павлівна, погладивши дівчинку по голові.

Наталочка витягла згорнутий папір, і викинула жуйки в корзину для сміття.

– Я більше не буду, – пообіцяла вона і побігла на урок.

– “Невже і мої онуки будуть такі бідні, як оця дитина? – подумала, йдучи додому Галина. – Ні, вона того не допустить. Може, чоловікові і байдуже, а їй – ні”.

Вдома заявила, що після закінчення навчального року вона може їхати за кордон. Миколі повторювати не треба було. Він пообіцяв одразу зайнятися організацією поїздки.

Галина наступного дня відкликала Наталочку, і дала їй обіцяні жуйки.

– Я розповіла мамі про вчорашню розмову з вами, і мама також купила, – сказала ніяково дівчинка, подякувала, але жуйки взяла.

Після закінчення навчального року Галина попередила директора, що здала документи для отримання візи, і збирається за кордон. Микола довго шукав фірму, яка могла виробити документи для поїздки в Грецію. Сестра Леся, яка працювала у цій країні конкретно нічого не обіцяла допомогти. Та це й зрозуміло, бо робота сьогодні є, а завтра її може не бути. Нехай Галя приїздить, а потім уже будуть думати разом.

– Я позичив в одного колеги під проценти гроші на твою поїздку, і знайшов фірму, яка бере на сотню дешевше, ніж інші, – сказав Микола. – Аби не казала потім, що я тобі нічим не допоміг... Ти їдь і працюй, за нас не переживай. Віктор за той час в армії відслужить, а я повіддаю борги і заготовлятиму матеріали на будівництво хати. Не будемо ж ми в цій старій доживати, може, скоро приведе син невістку? Як тільки грошей трохи наскладаємо, тоді й повернешся, – повчав чоловік, наче лише тепер зрозумів, що за більшу половину життя ще нічого не зробив, і тепер дружина має вирішити всі проблеми, поїхавши за кордон.

Микола так упевнено розподіляв ще незароблені гроші, що Галю взяв сумнів за його плани. Мало вірила в щирість чоловікових слів, але

хотіла допомогти молодшому синові. Та й старший Максим, може, ще повернеться додому. Поїхала перед далекою дорогою до матері й швагра Руслана, щоб детальніше розпитати про Лесю.

– Нічого зайвого не бери і харчами не перевантажуйся, бо зразу буде видно, що надовго зібралася. Леся тебе в Афінах зустріне й забере до себе, а потім допоможе знайти роботу. Ти вчи мову, тоді легше буде. Скажи Лесі, нехай там не засиджується, тут є багато роботи, а всіх грошей все одно не заробить. Я вже дуже скучив за нею, і не хочу її заробітків. Може, тебе послухає, бо на мої прохання не зважає, – просив Руслан.

– Якби мені Микола хоч раз так сказав, я б ніколи й не поїхала, – з жалем підсумувала на прощання Галя.

Страшно було навіть думати, що скоро доведеться залишити улюблену роботу і дорогих їй людей. В останні дні перед від'їздом Галина завершувала хатні справи, яким не видно було кінця. Микола був такий ласкавий, що аж насторожувало. Скільки років прожила в старій чоловічій хаті, а вона так і не стала рідною, хотілося своєї, власної. Мабуть ми така нація, що цінуємо тільки своє власне.

Прийшли призначеного дня в офіс фірми, що взялася виробити візу на екскурсію до Греції, а там повідомили, що їм відмовили. Мабуть у посольстві не повірили, що вчителька має за що й у туристичну подорож їхати. Але фірма старається задовольнити потреби своїх клієнтів, і пропонує виробити візу до Італії. Зараз там заробітки вищі й у фірми є кращий шанс отримати ту візу... Пообіцяли, що в Італії Галину зустрінуть і на три місяці забезпечать роботою... Віза тільки на десять днів, а далі клієнтка сама зорієнтується, повертатися їй додому чи залишитися нелегально. Крім візи до Італії, треба купити ще шенгенвізу, бо шлях лягає через кілька країн. Але за це необхідно доплатити ще кілька сотень доларів. Грошей не було, і Микола з Галею пішли за позичкою до Руслана. Той вислухав їх, витягнув гроші й порадив:

– Бери більше, щоб на дорогу мала, невідомо що там тебе чекає...

– Вона ж на заробітки їде, а боргу вже чимала сума назбиралася! – сердився Микола. – Якщо повернуть, то як ми тоді розрахуємося?

– Не слухай його, я тобі подарую, якщо не зможеш віддати. Бери і заховай подалі. А тебе, Миколо, я ніяк не можу зрозуміти: хочеш рибку

зловити і ніг не замочити. Такого не буває. Жаль, що ви з Лесею не зустрінетесь, удвох було б веселіше, – сказав на прощання Руслан.

Вийшли з хати, і Галину не покидала думка про Руслана, що хоч сестрі пощастило на доброго чоловіка. Віднесли у фірму гроші, й через тиждень Галя вже їхала до Італії...

Сидячи на лавці спохопилася, що пора повертатися до свого господаря. Інша пішла б знайомитися з містом, тут є що подивитися, а вона ніяк ще не могла примиритися з тим, що з нею сталося. Чим більше заглиблювалась у роздуми, тим більше вони ятрили душу. Засинала втомленою і бачила тривожні сни, від яких уранці боліла голова.

Минув рівно місяць її перебування в цьому будинку, і синьйора закликала Галю до кабінету. Поклала перед нею ліри, еквівалентні 100 доларам, і повідомила, що вона їм не підходить, тому завтра вранці, щоб і духу її тут не було. Решту заробітку вона віддає Любі.

Отак Галю вперше “опустили” на грішну землю. Почалися нові поневіряння в пошуках роботи. Вони тривали майже три місяці. Додому повернутися не було за що, коштів на прожиття також не мала. Ночами з кількома такими ж жінками пильнували біля ресторанів контейнери, в які викидали істівні харчі, але з простроченим терміном зберігання. Аби не померти з голоду, людина на таке приниження йде, що потім, коли минає цей період, не вірить, що вона на таке здатна.

Осінь в Італії не така холодна, як в Україні, але ночі холодні, й Галя застудила сечовий міхур. Різкі болі внизу живота не давали змоги відійти від туалету. Скоро піднялася температура, і Галі стало ще гірше. Співчуваючих багато, а допомогти їй ніхто не міг. Не було змоги помитися і лягти. Вона прийшла до церкви, й сіла біля дверей, паспорт поклала в праву кишеню, аби легко знайшли, якщо з нею щось станеться. Відвідувачі довго приглядалися, співчували жінці й розуміли її стан. Наважилася підійти до неї молода жінка, і запропонувала звернутися до гуманітарної комісії при карітасі. Папа Римський виділяє гуманітарну допомогу для бідних людей, і церква створила у Римі низку філій. Карітаси – це гуманітарні центри при церквах. Там є одна-дві кімнати з ліжками, дуже чисто, і надають безкоштовну медичну допомогу. Але в цих кімнатах десяток-другий ліжок, а бажаючих сотні. Тому якщо й поселяють людину, то лише на

кілька днів, потім ще комусь допомагають. Щоб поспілкуватися з членами комісії, потрібно знати італійську мову, а Галя вивчила ще мало слів і спілкуватися не могла. Ця незнайома жінка погодилася піти з Галею на комісію, щоб пояснити біду, яка сталася з нею.

Члени комісії уважно поставилися до проблеми жінки, і направили Галю до лікаря в сусідню кімнату.

За столом сидів дідусь років 85. Надзвичайну душу і совість мав цей чоловік, котрий у такому віці хотів допомагати бідним людям. Він вислухав жінок і сказав до Галі:

– Ви погано виглядаєте, а чому невідомо. А коли не знаєш, яка хвороба, то які ліки можна призначати? Я дам направлення в лабораторію, ви здасте аналізи, щоб знати чого потребує ваш організм.

– У мене нема грошей на аналізи, – похнюпилася Галя.

– Там не треба грошей, тільки підіть туди завтра раненько, – пояснив він і намалював схему маршруту, що вказувала, як знайти лікарню.

Вранці Галя до лікарні поїхала вже сама, і пройшла обстеження за 46 пунктами. Наступного дня отримала результати і принесла старенькому лікареві. Він поселив її вже у той карітас, але вдень там лежати не можна. Лікар ознайомився з аналізами, взяв Галю за руку, і ніжно погладив.

– Ти така хвора, і який же з тебе працівник? Не маєш чоловіка, що мусиш їхати в іншу державу на заробітки? Якщо втратиш решту здоров'я, то нічого не захочеш. Я тобі виділю ліків, щоб ти поправила свій стан, але треба ще трохи полежати, і вигрітися, – порадив він.

– Полежати нема де, бо в карітас мене лише на кілька днів поселили, – сказала Галя. – Але я задоволена й тим... Щиро дякую вам за турботу.

– Я поговорю в комісії, може, ми вас хоча б на тиждень в інше місце переселимо, щоб підлікувалися, – пообіцяв лікар.

Галя вийшла від нього і чомусь згадала лікарів з України. Клятва Гіппократа ніби всюди однакова, але дуже різне ставлення до людей у кожній країні. Наші лікарі спочатку кидають погляд на кишеню пацієнта, а вже потім на обличчя.

Чиста білизна, і можливість помитися, нагадали Галі, що життя ще не закінчилося, тільки потрібно якось пережити тяжкий період. Чи думала вона, що доведеться так побиратися? Життя було розплановане

на багато років наперед, а зараз не знаєш, що тебе чекає завтра. Раділа, що є хоч невеличка можливість перепочити. Прийняла ліки і поринула в глибокий сон.

Вночі до Галі підійшла черниця, яка тут прислужувала, і наказала йти за нею. Мовчки зібравши свої речі Галя пішла слідом за жінкою і сіла в спеціальну закриту машину. Їхали довго, і вона вже подумала, що, напевно, зовсім з міста виїхали. Боялася, що кудись відвезуть, і ніхто не знатиме, куди вона поділася. Переїхали через якийсь пост і зупинилися біля ошатного невеликого старовинного будинку. На вході могла б прочитати, що то за будинок, якби вміла, і тоді б зникло багато запитань. Галю провели через довгий коридор у невеличку кімнатку, де одне ліжко було вже зайняте, а одне – вільне. Саме на нього вказала Галі черниця і розвела руками, що мовляв, все, що можемо зробити. Попрощалася і поїхала, а Галя почала роздивлятися куди її привезли. Стеля висока, на вузьких вікнах решітки, що ховалися за шторами. Ліжка сучасні й чисті, проте вумивальника вона не побачила.

Скоро в кімнату зайшла жінка, котра, як з'ясувалося, тут проживає. Довідавшись, що Галя з України, незнайомка повідомила, що вона родом з Білорусії. Дуже зраділа, що хоч поговорити буде з ким, бо досі тут мешкала жінка з Африки. Чи думала Галя, що буде лежати на тому ліжку, де раніше спала африканка? Чим же вона тепер відрізняється від неї? Колись нам втлумачували, що ми живемо краще за всіх і повинні гордитися своєю країною. А чим гордитися тепер? Ми живемо гірше від багатьох народів. Тому й змушені тинятися по світах у пошуку заробітку. Від таких думок ставало моторошно. Треба стримувати свої амбіції, бо можна розум втратити, і тоді вже ніяких заробітків не потрібно буде.

Порозумітися жінкам було легко, і вони скоро розговорилися. Галя дізналася, що білоруска Катя живе тут вже другий тиждень. Її також привезли з високою температурою, щоб вона одужала. Це лікарня для душевнохворих, які тут довго перебувають на лікуванні й вільно ходять по коридорах. Вони не страшні, але все одно потрібно остерігатися, коли виходитимеш з кімнати. Держава, мабуть, добре ними опікується, що за їх рахунок можуть ще й підгодовувати таких, як Катя і Галя.

У кімнату хворим жінкам приносили їжу і медикаменти. Для

задоволення природних потреб доводилося проходити через увесь коридор у віддалену кімнату. Гігієнічна кімната була загальною для всіх. Тому Галя і Катя постійно зустрічалися з душевнохворими чоловіками і жінками. Проте хворі поводитися сумирно, і тільки розглядали новоприбулих жінок, видно, вже звикли постійно бачити чужих. За територію клініки виходити не можна було, та й лікарня була розміщена на околиці Риму. Хворим дозволяли гуляти в саду за будинком і можна було вийти роздивитися навколо, але з високою температурою туди йти не хотілося. Ліки давали ефективні, й обидві жінки почали скоро поправлятися. Але не давали спокою думки про те, що буде далі, бо кожної хвилини їх могли відправити туди, звідки привезли.

Через два тижні приїхала та сама черниця, і привезла нових хворих, а Катю і Галю забрала. Повідомила, що карітас більше нічим їм допомогти не може.

Почалися нові випробовування. Галя надзвичайно зненавиділа свого чоловіка, який, по суті, випхав її на заробітки, а сам удома під периною спить! Так, у них не було розкошів, але ж і голодними та холодними не сиділи. Потім думала про ті борги, що залишила в Україні, і якась сила тягнула її знову й знову шукати роботи. Хіба вона найгіршіша, і Бог за це карає? Щодня ходила до храму і на колінах просила помилування. Галя вперше відкрила для себе церкву, і пустила Ісуса Христа в душу. Просила одного: щоб не дав їй померти на чужій землі.

Так ще майже місяць Галя поневірялася, грошей не було вже давно, їла раз на добу при карітасі. Розуміла, що довго продовжуватися так не може. Може, й справді чоловік мав рацію, коли говорив, що вона непрактична. Не може брати від життя те, що беруть інші люди. Втрачала повагу до себе, бо не могла справитися з проблемами. Багато людей виїхало і якимось влаштувалося, а вона навіть того не може. Настав такий момент, що вже не могла стримувати нерви... Вийшла на середину великого моста, що з'єднував два береги великого міста. Не мала сил більше боротись і так жити. Вирішила, що помилується красою ріки і кинеться в неї навіки... Щоб жодна знайома душа не знала, яке приниження їй довелося пізнати. Дивилася вниз і гірко плакала. Згадала дітей і маму, що до кінця життя виглядатимуть її з далекої Італії. Пригадала, що не передала додому ще жодної звістки

про себе. Порадувати не було чим, а правду про своє перебування в Італії, повідомляти не хотіла, щоб вороги не тішилися. Мала такі великі плани допомогти родині жити краще, а не змогла себе реалізувати. Чи така нещаслива, чи справді не спроможна собі дати раду? Якось же люди влаштовуються, і не поспішають повертатися додому, а вона не може собі знайти нічого, щоб хоч себе прогородувати. Напевно, Микола був правий, коли говорив, що вона не вміє жити. Повернутися без грошей додому, це дати йому право глумитись над собою вже до кінця життя. А чи хоче вона такого життя? Ні, краще втопитися, тільки б не мучитися довго, вирішила Галя. Не помітила, як біля неї зупинилася молода жінка.

– Чому ви плачете? – запитала вона українською мовою.

– Прийшла накласти на себе руки, бо не можу дати собі ради, – відповіла сумно Галя. – Повернутися додому не маю за що, на харчування грошей теж нема, а по смітниках вже не хочу зазирати. Стою і думаю: зразу втоплюся, чи буду мучитися?

– Гріх великий берете на душу, бо тільки Бог має право позбавити життя. Він його дав, він і забирає. Ходіть зі мною, я тут недалеко в кафе працюю офіціанткою, там поговоримо, бо вже запізнююся, – запропонувала незнайомка, і закрокувала вперед.

Галя слухняно попрямувала за жінкою. Прийшли до невеличкого кафе на набережній. Незнайомка більше нічого не розпитувала, лише нагодувала і попросила почекати, поки закінчиться її робочий день. Галина залишила сумку з речами в кафе і пішла знову на той міст, бо до вечора було ще далеченько.

Боже, чи багато людині треба?! На повний шлунок – дивишся на навколишній світ зовсім іншими очима, тим більше, якщо така краса навколо. Поки почувалася бомжем у чужому світі, то навколишня краса тільки дратувала її. Колись заможні люди з України їздили сюди поправляти здоров'я, а вона приїхала, щоб віддати його. Які все-таки парадокси! Спустилася на набережню і сіла на лавку.

Сонце вже заходило за обрій, відпочивальники розходилися по домівках. Галя ж, як побита і брудна собака, чекала ласки від тієї жінки, котра дала їсти. Щодня думала про домівку, і готова була все життя харчуватися тільки картоплею, лиш би так не поневірятися. Якби чоловік дізнався, то сказав би, що вона не хоче працювати, або

ще щось придумав. На співчуття не розраховувала.

У призначений час Галина повернулася до того кафе, і вже знайома жінка сказала:

– Поїжте тут, бо вдома не маю нічого їстівного, а потім підемо до мене ночувати.

Галя мовчки поїла і дуже дякувала за турботу. Помешкання нової знайомої було недалеко від кафе – у невеликому літньому будиночку. Там стояли два ліжка, шафа і невеликий столик.

– Я винаймаю цей будиночок разом з однією українкою, вона працює вночі, і ліжко вільне. За будиночком є душ, можете помитись і випрати свої речі, до ранку вони висохнуть, – запропонувала жінка.

Галя так і зробила. Одягу в дорогу багато не брала, а цей таки добряче забруднився. Нових суконь вже давно не справляла, але вдома їх пильнувала і вони виглядали досить пристойними. Але потрапивши в гірші умови, вони стали такими ж непривабливими, як і сама Галя. Умови були не найкращі, але не скористатися нагодою було б великим гріхом. Тому вона швидко попрала одяг і помилася сама. Змила з себе бруд і з полегшенням зітхнула. Її переповнювали тривожні, але вже інші думки, ніж кілька годин тому. Повернулася до будиночку і запитала жінку:

– Чому ви вирішили мені допомогти?

– Колись я була в такому ж становищі, як і ви. Мені допомогли добрі люди, і коли вижила, то дала Богу обітницю при змозі допомагати тим, хто потрапив у біду... Мене звать Оля, а вас?

– Галя.

– Коли придивилася, ваше обличчя здалося мені знайомим. Ви не були вчителькою Ланівецької середньої школи?

У Галі почервоніло обличчя, застугоніло в скронях і здалося, що залишки крові вилюються зараз на стіл, біля якого вона сиділа.

– Не соромтеся, у мене про школу залишилися найкращі спогади...

– Але я тебе не пам'ятаю, – стурбовано сказала Галя і подумала, що вже навіть своїх учнів не впізнає.

– Я жила і навчалася у Білівцях, а у вашій школі була з двоюрідною сестрою на тематичному вечорі, який ви проводили з учнями, – повідомила Оля. – Мені дуже тоді сподобалося...

– Здається, що то так було давно...

– Італія всіх зробила добровільними рабами, і ніхто вже не соромиться цього. Кому пощастить більше, кому менше, але всі тут тяжко адаптуються. Деякі не витримують і кидаються під машини або з мосту у воду. Ті, які приїздять додому, ніколи не розповідають про невдачі, а вихваляються кращими періодами свого італійського життя. Бажають, щоб кожна поїхала і попробувала того добра. Тому багато людей, котрі наважуються їхати вперше, зовсім не готові до таких випробовувань, – тихо говорила Оля. – Готуватися до поїздки потрібно серйозно й обов’язково вивчати мову.

– А ти як роботу знайшла? – поцікавилася Галя.

– Це окрема тема, і я про неї поки не хочу згадувати. Тут по сусідству в будинку живе старий чоловік, він дуже прикрий, і жінки біля нього довго не тримаються. Його син часто заходить до нас, щоб ми допомогли знайти їм жінку. Я запитаю вранці, може, там ще не зайняте місце, і ви поки влаштуєтесь, а згодом, щось краще трапиться, – запропонувала Оля.

– Скільки ти береш за те, що влаштовуєш на роботу?

– Я ж вам говорила, що ні з кого нічого не беру. Там і робота така, що про якусь плату не може бути й мови. Просто як пересильний пункт, але у вас вибору нема, то можете спробувати. Заодно мови навчитеся, бо дід говіркий і вчить служниць розмовляти італійською.

– Я піду спробую, може, витерплю кілька місяців, щоб хоч мати за що додому повернутися, – погодилася Галя.

Уперше за кілька місяців Галя виспалася без чийогось нагляду. Вранці жінки пішли до тієї вілли, і молодий господар був вдячний Олі, що привела доглядальницю до батька. Попросив Олю попередити служницю, щоб вона не дуже зважала на батькові примхи, бо він хоч і син, але дивується, як у цих бідних жінок вистачає терпіння до старого. Галя відразу залишилася на службі – доглядати діда. Оля домовилася про оплату для Галі й пообіцяла у вихідний навідатися до неї.

СТАРИЙ, А ТУДИ Ж...

Молодий господар завів Галю у великий двоповерховий будинок, і підвів до чоловіка в інвалідному візку.

– Це синьйор Антоніо, він тобі все розкаже, – сказав він польською мовою. – Я поспішаю на роботу, а увечері зустрінемося.

Молодий синьйор щось сказав батькові й вийшов, залишивши Галю з її майбутнім підопічним. Чоловік виглядав настільки старим, що зорієнтуватися щодо його віку було тяжко, мав дуже зморщену шкіру і паралізовані ноги. Кістлявими руками він нагадував Коція Безсмертного з дитячого фільму, тільки його руки вправно справлялися з візком, на якому сиділо худе тіло. З-під кошлатих сивих брів виглядали бліді насмішкуваті очі, видно, вони загорялися в нього лише тоді, коли бачили перед собою нову безпорадну жертву. Старий синьйор оцінююче подивився на Галю, наче він її брав не прислужувати, а на міжнародний конкурс краси.

Вигляд нової служниці був не з кращих, кроки невпевнені, а очі – дуже сумні. Старий уже добре навчився розрізняти людей відповідно до поведінки, і визначати їх статус. Сільські жінки були грубі й неакуратні, вчити їх доводилося довше, ніж міських. Нова служниця виглядала надто тендітною, але в її очах проглядалися доброта і несміливість. Старому на мить стало жаль цієї жінки.

– Тебе як звати? – запитав він, не то російською, не то білоруською мовою, але Галя зрозуміла. Біля своїх служниць старий також чогось навчився.

– Галина.

– Значить, будеш Галіно, – сказав твердим голосом, махнув рукою до неї, показуючи, щоб ішла за ним і поїхав показувати свій палац.

Галя роздивлялася всюди, і думала тільки про те, що це все вона мусить прибирати. Старий показав їй простору кухню і перерахував обов'язки: готувати йому і собі їсти, прибирати, вивозити його на прогулянку і ще багато чого... Привів до гардеробу і наказав вибрати для себе одяг, і попередив, щоб того шмаття, яке на ній, він більше не бачив. Привіз зошита й ручку, поклав на стіл і сказав, що на дозвіллі вони будуть вчити італійську мову.

Спочатку Галя розпитала, яку йому їжу приготувати, бо їй здавалося, що вона вже й картоплі не зварить, забула як це робиться. Старий поскаржився що українки не вміють готувати соуси до макаронів, які він любить. Тому йому доводиться їх вчити правильно готувати “пасту” – національну італійську страву.

Першого дня жінка була ніби на голках, чомусь усе з рук падало від того, що старий постійно спостерігав за нею. Думала, що це він напочатку так її пильнує, щоб, бува, чого не вкрала і не зникла. Паспорта, щоправда, у неї не забрали, й одне тішило: що можна було будь-якого часу втекти.

Біля будинку росли пальми і цвіли олеандри, було багато різних квітів. Двічі на тиждень сюди приходив садівник, і виконував свою роботу. Щодня служниця вивозила старого на візку в сад, де той любив подрімати в затінку крислатих дерев. Галя любила ці прогулянки, бо могла й сама подихати свіжим повітрям, адже річка, що протікала недалеко, давала особливу прохолоду. Синьйор Антоніо був охочий до балачки, і Галі витлумачував італійські слова. Через місяць вони вже розмовляли вперемішку двома мовами, і добре розумілися поміж себе. Нарешті отримала перший заробіток і попросила вихідного. Хотіла зайти до Олі подякувати за роботу, сказати, що вона витримала випробування, і задоволена собою. І синьйор наче не такий страшний, як говорила Оля.

Жінки зранку ще відпочивали, коли зайшла Галя.

– Коли ти вже така легка на руку, то розкажи мені, як передати додому листа і трохи грошей. Я отримала вчора платню і хочу з тобою хоч кави випити...

– Це добре, що ти отримала гроші, але не поспішай відсилати їх, бо не знати, що буде завтра. Краще обнови одяг і взуття, не ходи, ніби бомжиха. Не втрачай людської гідності й люби хоч трохи себе, не тільки чоловіка та дітей. Листа напиши і передамо, я також написала до своїх.

– Ти маєш рацію, я вперше тримаю такі гроші й не знаю, що з ними робити. Але поведи мене і покажи, ким можна передати листи...

Галя написала мамі, чоловікові й Лесі. Останній потрібно було переслати поштою, і вона не знала, як це зробити в чужій країні. Оля присвятила Галі день, і все показала. Познайомила з українськими водіями, які за відповідну плату перевозили передачі, листи і гроші. Домовилася через два тижні знову прийти сюди за відповіддю на листи. У крамницях підібрали для Галі одяг і взуття, потім зайшли випити кави. Настрій у Галі був чудовий, і соромно їй стало за себе, за те, що недавно хотіла позбавити себе життя. Слабодухим не можна

покидати рідної домівки.

– Ти за місяць трохи відійшла, стала привабливою, – підбадьорювала її Оля. – А тоді, як ми зустрілися, на тебе було страшно дивитися...

– Старий синьйор не скупий і дозволяє їсти, скільки хочу, аби ще не був такий набридливий. Він постійно за мною спостерігає, а вчора запропонував поставити моє ліжко в сусідній кімнаті біля нього, щоб вночі не гукати за мною, якщо йому в чомусь виникне потреба. Але я починаю звикати, і не звертаю уваги на його примхи, – розповідала Галина.

– Він вночі не спить?

– Спочатку спав, а тепер його хвороба загострилась, і він часто просить “судно”.

– Приготуйся до ще чогось цікавого, скоро чіплятися почне, – засміялася Ольга.

– Та ж він старий і бридкий, ще й паралізований! Що ж він ще може?

– Він нічого не може, а тебе заставить робити йому міньєт.

– А це що таке?

– Ти не знаєш, що таке міньєт? То я тобі розповім, – сказала Оля і змалювала словами цю процедуру.

– Я такого ніколи не робитиму, – скривилася Галя.

– Тоді знову шукатимеш роботу, але в мене іншої нема, – засміялася Оля.

– А ти б таке робила?

– У мене був період у житті, коли я ще й не таке робила, але в окремій ситуації кожна людина сама вирішує, як їй чинити, тому поради не чекай ні від кого...

– Такий був настрій чудовий і ти мені зіпсувала, – засмучено сказала Галина.

– Може, до тебе він не буде чіплятись, як до інших... Тому найбільше жінки витримували три місяці, а потім утікали.

Поговорили ще трохи і розійшлися, кожна у світ власних проблем.

До вечора було ще трохи вільного часу і Галя не поспішала повертатися в будинок господарів. Зайшла в парк, знайшла вільне місце у віддаленому куточку і поринула у спогади, це все чим вона тепер жила. Найкращі спогади були про студентське життя.

ЗУСТРІЧ І РОЗЛУКА

До випускного вечора готувалися заздалегідь. Дівчата приміряли вечірні сукні й мріяли бути найкращими, хотілося щоб цей вечір запам'ятався назавжди. До нього було пройдено п'ять важких, але щасливих років студентського життя. Педагогічний інститут розміщувався у новому гарному приміщенні, бо його недавно перевели з Кременця до обласного центру. Гуртожитки інституту вміщували всіх бажаючих, і тут панувала особлива атмосфера, яка й залишала незабутні враження. Тут проживали переважно незаможні приїжджі студенти, які не могли оплачувати окреме помешкання. З своєї бідності ніхто не комплексував, бо вчилися виходити із скрутного становища. На інститутські розважальні вечори дівчата обмінювались одягом та взуттям, і часто позичену сукню можна було відшукати лише на забаві. Найкраще в гуртожитку жилося після вихідних, коли з дому привозили повні сумки харчів і низку вражень. Два-три дні дружно споживали їжу і розповідали про свої пригоди, потім уже ходили до їдальні й мріяли про наступну поїздку.

Місцеві студенти постійно заздрили тим, які мешкали в гуртожитку, за їхнє цікаве і різноманітне життя. Міські були під контролем батьків, і пригоди з ними відбувалися не так часто.

Сум огортав душу випускників при думці, що вони скоро розлетяться, мов пташенята з гнізда, і безтурботне життя закінчиться. Чи ще доведеться колись разом зустрітись в стінах інституту?

Всі вже отримали призначення на роботу і трохи з острахом чекали першої зустрічі з майбутніми вихованцями. До випускного вечора дівчата шили сукні й не поспішали розповідати про вибраний фасон, кожна хотіла здивувати подруг неповторним смаком. Хлопці були скромнішими і не надавали великого значення випускному одягові, але виглядати гірше від інших не бажав ніхто. Все залежало від кількості грошей, які виділили на вбрання батьки. Головне, зачіску зробити таку, щоби шокувати однокурсників і залишитись в їхній пам'яті хоч ненадовго.

У невеличкій кімнаті гуртожитку Галя Ковальчук залишилася сама, відправила дівчат скоріше і чекала на свого хлопця, який мав із хвилини на хвилину приїхати з району. Одним великим дзеркалом не

могли всі відразу скористатись, тому Галя вирішила підфарбуватися вже після того, як дівчата підуть. Вона користувалася косметикою в особливих випадках, і дівчата з неї часто підсміювались, що так несміливо її використовувала. Галя вважала, що юність гарна без надмірної косметики, тому зловживати нею не хотіла принципово. Олівцем завжди тільки підкреслювала зеленкуваті очі, які й без того були виразними. Вона була стрункою дівчиною середнього зросту, мала правильні риси обличчя, з трошки піднятим носом, який надавав їй особливо приємного вигляду. Каштанове густе волосся завжди було складене на голові в тугий вузол, а сьогодні перукар спеціально зробив їй зачіску з грубими буклями. Галя ніколи ще не ходила в перукарню і тепер думала, як же вона розчесає волосся, збите наче у валянок. Розглядаючи себе в дзеркало, дівчина залишилася задоволена собою і дуже хотіла сподобатись коханому. Зачіска надала обличчю елегантності, а туплі на високому підборі і модна сукня зробили стан особливо привабливим. Закінчувались останні приготування, коли в двері постукали, і на порозі з'явився стрункий високий юнак, подібний на студента. Густа чорна шевелюра і чорні рівні брови, як у дівчини, для хлопця були ніби зайвою розкішшю. Дівчата йому заздрили, бо не кожна могла похвалитися таким волоссям. Юнак завжди червонів і навіть соромився, коли йому прямо говорили про це. Його карі великі очі випромінювали радість, особливо тоді, коли він зустрічав свою дорогу Галинку.

– Васильку, ти вчасно приїхав. Я вже почала турбуватися, бо без тебе це був би не випускний вечір, – защебетала Галя, відкладаючи губну помаду на стіл і чекаючи поцілунку.

– По-перше, добрий день, люба! Я дуже поспішав, щоб не засмучувати тебе. Мені так подобається, коли ти посміхаєшся, – сказав юнак, пригорнув дівчину і ніжно поцілував. Він довго її пестив і не хотів відпускати від себе.

– Любий, тепер ми матимемо багато часу бути разом. адже я отримала призначення на роботу в твою школу. Не легко було його одержати, але викладачі знають про наше з тобою кохання, тому вирішили не розлучати, – вирвалася з його обіймів дівчина і поправила зачіску.

Боялася зіпсувати її завчасно, а то вийде, що даремно просиділа

стільки в перукарні? Поглянула на себе в дзеркало і подумала, що вони будуть гарно в парі виглядати сьогодні на вечорі. Василько завжди прискіпливо ставився до свого одягу, і тепер костюм виглядав на ньому, як на манекені. Він знав, як Галя готувалася до цього вечора, тому засмучувати її не хотів. На своєму випускному вечорі він виглядав скромніше, а тепер міг дозволити собі на зароблені кошти придбати костюм до смаку.

– Ти така гарна з цією зачіскою, – похвалив хлопець, обводячи дівчину навколо себе. — Приємно чути, що викладачі ще пам'ятають про мене в цих стінах. То збирайся скоріше і йдемо до гурту, щоб не запізнюватися. Не люблю приходити пізніше за всіх і звертати на себе увагу.

Галя поправила зачіску, підфарбувала губи і взяла хлопця під руку, давши зрозуміти, що вона вже справді готова йти.

...Василь Паламарчук закінчив фізико-математичний факультет цього інституту два роки тому і призначення отримав у рідну школу. Школа була у віддаленому райцентрі, тому вчителів математики й іноземної мови тут завжди бракувало. Іван Іванович, директор школи, вже закінчував свою трудову кар'єру і хотів укомплектувати школу такими вчителями, щоб не соромно було своїх вників посилати сюди вчитися. Директор, коли зустрічався зі своїм другом, а тепер деканом одного з факультетів інституту, завжди нагадував:

– Ти ж не забудь і цього року прислати нам хорошого випускника...

– Усі хочуть хороших, а куди ж гірших відправляти? – напівжартома відповідав той.

– Хто вже опікувався ними при вступі, то й нехай і зараз ними гризеться, – наче виправдовувався Іван Іванович.

– Ти за них не переживай, вони отримують набагато привабливіші призначення, ніж твої хороші студенти. А тобі я пришлю твого учня цього разу, ти будеш ним задоволений. Що собі колись виховав, те й матимеш, – запевнив декан.

Так Василь отримав скерування в рідну школу. Недалеко від школи проживала його мати в старому батьківському будинку. Наталя Паламарчук, невисока й худенька чорнява жінка з пишним волоссям, працювала медичною сестрою в районній лікарні, а її чоловік – майстром на будівництві. Коли Василькові виповнилося лише п'ять

років, на будові трапився нещасний випадок, і батько, рятуючи свого працівника, загинув сам. Син уже не пам'ятав батьківських рис обличчя, але спогадами про нього хата була наповнена протягом усього життя. Мати говорила, що син був дуже подібним на батька, тому вона не змогла його забути. Дуже кохала свого чоловіка і не виходила заміж більше ні за кого, хоч їй пропонували руку і серце. Наталя присвятила життя роботі та вихованню сина і зуміла прищепити йому всі ті хороші риси, які вона пам'ятала були у коханого. Хотіла, щоб син був подібним до батька не тільки вродою, а й характером і ставленням до життя. Обоє переживали, коли медична комісія, через плоскостопість, не дозволила Василеві служити в армії. Але великої трагедії з того не робили, тому що почалися інші переживання. Багато батьків навмисне у своїх дітей вишукували різні хвороби, лише б вони уникали війни в Афганістані.

■

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ